

Věstník MZd ČR, částka 1/2010

METODICKÁ DOPORUČENÍ

- A. Zavedení identifikace pacientů hospitalizovaných ve zdravotnických zařízeních nebo v zařízeních poskytujících sociální služby
- B. Značení novorozenců

Ministerstvo zdravotnictví

Č. j.: MZDR 54595/2009

A. Zavedení identifikace pacientů hospitalizovaných ve zdravotnických zařízeních
nebo v zařízeních poskytujících sociální služby

1. Úvod

Ministerstvo zdravotnictví postupně zavádí preventivní opatření, která vedou k zvyšování bezpečnosti pacientů při poskytování zdravotní péče. Jedním z nich jsou metodická doporučení při zavádění identifikačních systémů v lůžkových zdravotnických zařízeních nebo v zařízeních poskytující sociální služby.

Otázka bezpečnosti pacientů je stále častěji předmětem zájmu v oblasti zdravotnických systémů na celém světě. V obecném chápání představuje nedostatečná bezpečnost pacientů jednak závažný problém pro veřejné zdraví a jednak vysokou hospodářskou zátěž. Z dostupných statistických ukazatelů je patrné, že dochází k nárůstu výskytu nežádoucích událostí souvisejících s poskytováním zdravotní péče a nutí všechny zamyslet se nad kroky k zajištění maximální bezpečnosti pacientů a nutnosti kontinuálního zvyšování jejich bezpečí. Řadě nežádoucích událostí u hospitalizovaných i u ambulantních pacientů se dá zabránit, neboť většina z nich je zjevně způsobena systémovými faktory.

V červnu 2009 schválila Rada EU pro zaměstnanost, sociální politiku, zdraví a ochranu spotřebitele (dále jen „EPSCO“) Doporučení o bezpečnosti pacientů včetně prevence a kontroly infekcí spojených se zdravotní péčí (2009/C 151/01). Hlavním záměrem tohoto dokumentu je podpořit úsilí členských států EU při zavádění vnitrostátních strategií a programů prevence a kontroly nežádoucích událostí a infekcí spojených s poskytováním zdravotní péče. Dále vyzývá členské státy EU, aby zavedly a/nebo zlepšily zvyšování bezpečnosti pacientů prostřednictvím prevence a kontroly všech potenciálně nežádoucích událostí ve všech zdravotnických zařízeních. Problematice nežádoucích událostí je věnována velká pozornost neboť systém sledování nežádoucích událostí je významným indikátorem bezpečnosti poskytované péče.

Nežádoucí událostí se rozumí událost, která způsobí pacientovi újmu. Újmou se rozumí poškození struktury nebo funkce těla nebo jakýkoli nepříznivý účinek v důsledku tohoto poškození. [1](#)

Nárůst výskytu nežádoucích událostí je v celé Evropě alarmující a je jich stále více. Z proběhlých pilotních studií v členských státech EU se odhaduje, že je u 8-12 % pacientů přijatých do nemocnic způsobena újma v důsledku nežádoucích událostí během poskytování zdravotní péče. Mezi nejčastější nežádoucí události patří infekce spojené se zdravotní péčí. Jiné nežádoucí události jsou způsobeny chybami při podávání léků, jako je nesprávná dávka nebo nesprávný lék, chirurgickým

pochybením (komplikace během chirurgických výkonů nebo po nich), selháním zdravotnických prostředků a diagnostickými chybami nebo nezhledněním výsledků testů.

Především rozdílná míra informovanosti odborné i laické veřejnosti nepřispívá k efektivnímu snižování nežádoucích událostí. V tomto směru je nutné se orientovat na rozvoj informačních zdrojů směrem k pacientovi, zintenzivnění vzdělávání zdravotnických i nezdravotnických pracovníků i obecné zvýšení poptávky po bezpečnosti a kvalitě zdravotní péče ze strany pacientů. Sledování výskytu nežádoucích událostí je cesta k evidenci nežádoucích událostí, k analýze jejich příčin pochybení, omylů a následně k vypracování a aplikaci preventivních bezpečnostních opatření pro každodenní praxi.

Zavedení bezpečnostních preventivních opatření pro identifikaci pacientů hospitalizovaných ve zdravotnických zařízeních nebo klientů využívající sociální služby pomocí identifikačních označení snižuje celkový počet nežádoucích událostí a zvyšuje bezpečnost pacientů.

Cílem Ministerstva zdravotnictví ČR, které předkládá tato metodická doporučení, je snaha poskytnout zdravotnickým zařízením a zařízením poskytující sociální služby návod pro používání identifikačních systémů u pacientů.

2. Postup při zavádění identifikačního systému

V úvodu procesu je vhodné zaměřit se na několik oblastí:

1. Zvolení vhodného produktu, a to z hlediska:

- ekonomického (cenová dostupnost),
- materiálního:
  - pevnost
  - voděodolnost
  - velikost
  - možnost zaznamenání údajů
  - zdravotní nezávadnost

2. Získání pochopení u

- personálu (snaha o logičnost, zajištění bezpečné péče, předcházení záměnám apod., rozšíření možností využití identifikačních systémů k signalizaci potřeb a rizik apod.)
- pacientů a jejich blízkých (minimální zatížení pacientů, důraz na podporu bezpečného poskytování péče)

3. Mediální podpora

Pro informovanost o záměru v regionu je vhodné informovat pomocí médií o zavedení nového systému, důvodu jeho zavedení a výhodách.

4. Struktura metodického pokynu

- Cíl
- Údaje a jejich umístění na identifikačním náramku
- Identifikace pacienta, přiložení identifikačního náramku:

Odmítnutí identifikačního náramku pacientem

Pravidla pro přikládání identifikačního náramku

- Kontrola identifikačního náramku
- Manipulace s identifikačním náramkem při:
  - překlada
  - propuštění
  - úmrť
- Likvidace identifikačního náramku
- Sledování indikátoru kvality
- Manipulace s identifikačním náramkem při:

Identifikace pacientů pomocí identifikačních náramků

Identifikace pacientů pomocí identifikačních náramků je spolehlivý, praktický a bezpečný způsob při poskytování péče ve zdravotnických zařízeních a zařízeních poskytujících sociální služby.

Cíl

Cílem užívání identifikačních náramků je eliminace potencionálních rizik ohrožujících pacienty, zabránění vzniku mimořádných událostí a snížení celkového počtu mimořádných událostí, upozornění na potřeby péče o pacienta (nutrice, dekubity, riziko pádů apod.).

- Příklad rizik pro pacienty:

medikační omyl (podávání léků),
diagnostický či terapeutický výkon proveden na nesprávném pacientovi,
omezení rizika opuštění oddělení, popř. zdravotnického zařízení,
zamezení rizika záměny novorozence bezprostředně po porodu, popř. při dalším ošetřování,
a další.

- Mezi pacienty nejvíce ohrožené uvedenými riziky patří zpravidla:

pacienti s kognitivním deficitem,
pacienti pod vlivem farmak,
pacienti s kvalitativní i kvantitativní poruchou vědomí,
pacienti pod vlivem celkové anestézie,
novorozenci a dětští pacienti,
všichni pacienti, u kterých není možné identifikaci ověřit dotazem (jazyková bariéra,
smyslová bariéra apod.).

Údaje na identifikačním náramku

Údaje na identifikační náramku slouží k ověření totožnosti pacienta (podle zvyklostí a možností pracoviště - lze využívat i čárové kódy).

Základní údaje o pacientovi, které jej jednoznačně identifikují:

jméno a příjmení,
datum narození,
údaje o případné alergii (barevné odlišení),
označení rizik (porucha kožní integrity, riziko pádu, nutrice, atd. - lze barevné odlišení),
oddělení, na kterém je pacient hospitalizován (zkratky dle zvyků organizace).

Stanovení postupu značení u osob s neznámou totožností

Základní údaje o pacientovi s neznámou totožností:

Při příjmu osoby s neznámou identifikací a nemožností ji zjistit se přikládá náramek s těmito údaji:

datum a hodina příjmu,
nápis NEZNÁMÝ MUŽ, NEZNÁMÁ ŽENA,
označení rizik (porucha kožní integrity, riziko pádu, nutrice, atd.),
oddělení, na kterém je pacient hospitalizován (zkratky dle zvyků organizace),
pokud jsou k dispozici, údaje o případné alergii a další údaje.

Ihned po zjištění údajů pacienta je náramek vyměněn za identifikační náramek s kompletními údaji.

Identifikace pacienta a postup při přiložení identifikačního náramku (s výjimkou novorozeneckého oddělení)

1. Identifikační náramek (dále jen náramek) přiložit pacientovi neprodleně po přijetí na oddělení a poté, kdy jsou stanoveny potřeby pacienta (ošetřovatelská anamnéza).
2. Informovat pacienta o nutnosti identifikace, jejím účelu a možných nepříznivých působeníh náramku (zaškrcení končetiny, otok).
3. Zvolit vhodné místo pro přiložení náramku.
4. Náramek může být pacientovi přiložen se zpožděním pouze ve výjimečných případech souvisejících s poskytováním neodkladné péče.
5. Určit osobu, která odpovídá za přiložení identifikačního náramku.

Odmítnutí identifikačního náramku pacientem

Pacient má možnost náramek odmítnout. Jeho žádost má být respektována a dokumentována.

O odmítnutí je proveden zápis do zdravotnické dokumentace. Údaje v zápisu jsou opatřeny datem, časem, a identifikací zdravotníka. O této skutečnosti je informován lékař a ostatní zaměstnanci oddělení.

Pravidla pro přikládání identifikačního náramku

Identifikační náramek musí být přiložen tak, aby:

nezpůsoboval otok či zaškrcení končetiny,
se pacient nemusel svlékat (pouze vytáhnout rukáv),
nebyl příliš volný a hrozilo nebezpečí sklouznutí nebo porušení náramku,
nezpůsobil poškození kožní integrity.

Pacient je poučen o všech komplikacích, které mohou nastat a je poučen o tom, aby náramek svévolně nesundával.

Jsou sledovány kožní reakce (případné alergie na materiály).

Kontrola identifikačního náramku

pacient má náramek přiložen po celou dobu hospitalizace, kontrola náramků je prováděna minimálně 1x za 24 hodin, kontrolu náramku provádí úseková nebo staniční sestra, kontrola se zaměřuje především na správné přiložení náramku (otok, škrčení, porucha kožní integrity) a na údaje uvedené na náramku (čitelnost, chybění údajů), pokud sestra zjistí nedostatek, je povinna náramek neprodleně vyměnit.

Manipulace s identifikačním náramkem při:

I. Překlady

1. Do jiného zdravotnického zařízení:

Při překlady do jiného zdravotnického zařízení je náramek pacientovi ponechán.

2. Na jiné oddělení v rámci organizace:

Při překlady na jiné oddělení v rámci organizace je identifikační náramek pacientovi ponechán.

II. Propuštění

Při propuštění ze zdravotnického zařízení je náramek pacientovi sejmuto na oddělení, kde je pacient hospitalizován, těsně před odchodem z oddělení.

III. Úmrtí

Při úmrtí pacienta je náramek ponechán až do doby označení těla dle standardního operačního postupu příslušného zařízení „Péče o zemřelého“. Po provedení označení těla je náramek sejmuto. Sejmutí náramku se provádí vždy přestřížením!

Likvidace identifikačních náramků

Přestřížení a skartace.

Sledování indikátoru kvality - Identifikace pacientů

Počet pacientů, kterým byl nasazen identifikační prvek	
Počet pacientů, kteří odmítli nasazení identifikačního prvku + důvod odmítnutí	
Počet vyměněných identifikačních prvků + důvod výměny	
Počet provedených obnovení údajů	
Porušení integrity kůže v souvislosti s identifikačním prvkem	

Počet situací, kdy identifikace pomocí identifikačního prvku zabránila medikačnímu či jinému omylu (uvést konkrétně)	
Jiné (uvést konkrétně)	

B. Značení novorozenců

1. Úvod

Metodické doporučení Značení novorozenců je součástí těch opatření, která vedou ke zvyšování bezpečí při poskytování zdravotní péče. Navazuje na Metodické doporučení Zavedení identifikace pacientů hospitalizovaných ve zdravotnických zařízeních nebo v zařízeních poskytujících sociální služby. Cílem Ministerstva zdravotnictví, které předkládá toto metodické doporučení, je snaha poskytnout zdravotnickým zařízením poskytujícím zdravotní péči v oblasti perinatologie (gynekologicko - porodnická pracoviště, neonatologická pracoviště) návod pro používání identifikačních systémů tak, aby se předešlo nežádoucím událostem, aby se zvýšilo bezpečí v rámci perinatologické péče.

Označení novorozence tak, aby byly eliminovány nežádoucí události, zvláště záměna novorozenců, je jednou ze základních součástí prvního ošetření novorozence.

2. Používání vhodného identifikačního systému

2.1. Identifikační systém - značení novorozence

Používání vhodného identifikačního systému a podmínky jeho užívání upravuje zdravotnické zařízení ve svých vnitřních předpisech.

Požadavky na používané identifikační systémy (viz Metodické doporučení Zavedení identifikace pacientů hospitalizovaných ve zdravotnických zařízeních nebo v zařízeních poskytujících sociální služby):

- ekonomické (cenová dostupnost),

- materiálové:

zdravotní nezávadnost,

dostatečná pevnost,

voděodolnost,

velikost,

možnost zaznamenání potřebných údajů přímo na náramek (nikoliv zasunovací štítek).

Požadavky na značení novorozenců:

musí jednoznačně propojovat novorozence a matku

musí být trvanlivé a údaje nesmazatelné alespoň 7 dní

údaje musí být stabilní (nesmí se poškodit) při běžném ošetřování novorozence

musí být snadno obnovitelné v případě nutnosti

nesmí být překážkou při běžném ošetřování novorozence

musí být viditelné a čitelné, aniž by bylo nutné novorozence svlékat

nesmí být zdravotně závadné, nesmí poškozovat kůži a působit změny v prokrvení končetiny

nesmí se samovolně uvolnit.

3. Postup při značení novorozenců a používání identifikačních systémů

Způsob značení, odpovědnost za správnost údajů a zabezpečení nezaměnitelnosti údajů v průběhu pobytu na příslušném pracovišti, postup při propouštění event. překlada musí být součástí vnitřních předpisů pracoviště (provozní řád, standardní postupy, apod.).

Pro tento účel je vhodné použít speciální identifikační soupravy (např. identifikační náramky apod.) se shodnými prvky (možnost ověření příslušnosti dítěte k matce) pro případ neočekávaných nebo krizových událostí. Značení mimo tělíčko dítěte není považováno za dostatečné a nenahrazuje povinné značení.

3.1. Identifikace novorozence

3.1.1. Kdy a jak se provádí

Pokud již zdravotnické zařízení používá identifikační systém pro pacienty, je třeba při příjmu rodičky zajistit, aby bylo možné a jednoduché propojit po porodu identifikaci matky s identifikací jejího novorozence.

Po porodu:

označit bezprostředně po narození na porodním lůžku v průběhu prvního kontaktu s matkou nebo rodiči novorozence s nekomplikovanou porodní adaptací tak, aby identifikace matky a novorozence byla jednoznačná a nezaměnitelná;
označit novorozence v případě resuscitace nebo jiných akutních událostí při nejbližší možné příležitosti;
zvláště dbát na to, aby bylo provedeno označení novorozence před nutným transportem na jiná oddělení;
novorozenci velmi nízké a extrémně nízké porodní hmotnosti vyžadují pro specifitu stavu (tělesné rozměry, fragilita kůže aj.) pro značení zvláštní postupy;
jako další prvek zvýšení bezpečnosti je možné napsat další nebo duplicitní označení přímo na tělíčko dítěte poté, co je průkazně označeno standardním identifikačním systémem;
pokud není rodičce přidělen propojitelný identifikační systém již při přijetí (viz výše), je třeba tak učinit na porodním lůžku a současně označit na jejím identifikačním náramku i údaje o novorozenci.

3.1.2. Čím se provádí

speciální identifikační soupravy (např. identifikační náramky - souprava matka/novorozenec apod.) se shodnými prvky (čárový kód, číslo apod.);
označení novorozence přímo na tělo se provádí 0,5% vodným roztokem genciánové violeti na kůži na hrudníku nebo stehně dítěte po předchozím očištění;

CAVE - „barva na novorozence“ je nevhodná pro možnost poleptání kůže vzhledem k nestabilní koncentraci AgNO₃.

3.1.3. Údaje, které obsahuje označení

jméno a příjmení novorozence;
číslo porodu (od začátku roku, v měsíci podle zvyklostí oddělení);
celé datum narození včetně hodiny a minuty;
pohlaví (např. jako součást čísla porodu);
jméno a příjmení matky (často se jmenuje jinak, např. u jiných etnik-Vietnamci), popř. další její osobní údaje.

3.2. Vlastní provedení, péče o označení

upevnit označení nejlépe na zápěstí ruky, event. na kotník nožky;
upevnění musí být dostatečně těsné, ale nesmí končetinu svírat (je nutno počítat se zmenšením obvodu končetiny v průběhu poporodního hmotnostního úbytku novorozence, ale nesmí působit změny v prokrvení);
pravidelně kontrolovat zda je označení neporušené (čitelnost, pevnost apod.);
v případě výjimečného, ale možného neúmyslného uvolnění, poškození je třeba okamžitě označení obnovit, pokud je zapotřebí, obnovit současně i označení matky;
za správnost a nezaměnitelnost označení odpovídá zdravotnický personál pracoviště podle vnitřních předpisů a kompetencí.

Podle zvyklostí pracoviště je možno pro rychlou orientaci doplnit ještě označení novorozence o označení zavinovačky dítěte, postýlky, inkubátoru nebo pokoje. V tomto případě je vždy nutno pravidelně kontrolovat, zda souhlasí údaje na identifikačních prvcích s doplňkovými údaji.

V Praze dne 27.11.2009

MUDr. Markéta Hellerová
náměstkyně pro zdravotní péči

1 Doporučení o bezpečnosti pacientů včetně prevence a kontroly infekcí spojených se zdravotní péčí (2009/C 151/01)